СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
„ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“
СВИЩОВ

Катедра „Индустриален бизнес
и предприемачество“

СБОРНИК

с доклади от кръгла маса

ИНДУСТРИАЛНИЯТ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ

16 октомври 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Сборник с доклади от кръгла маса:

ИНДУСТРИАЛНИЯТ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ

16 октомври 2026 г.

Академично издателство „Ценов“
Свищов, 2026

Организационен комитет:
доц. д-р Сергей Найденов
гл. ас. д-р Явор Станев
гл. ас. д-р Ивайло Костов
ас. д-р Александър Личев

Редакционен съвет:
Проф. д-р Атанас Атанасов
проф. д-р Анета Денева
проф. д-р Любчо Варамезов
доц. д-р Сергей Найденов
доц. д-р Искра Пантелеева
доц. д-р Емил Николов

Рецензенти:
проф. д-р Анета Денева – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*
проф. д-р Любчо Варамезов – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*
доц. д-р Сергей Найденов – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*
доц. д-р Искра Пантелеева – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*
доц. д-р Емил Николов – *Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов*

Сборникът с пълните текстове на докладите е изготвен и публикуван в рамките на дейностите по повод 90-годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Авторите носят цялата отговорност за изразените мнения и становища, за обосноваността, достоверността и оригиналността на своите материали.

© Академично издателство „Ценов“ – Свищов

ISBN 978-954-23-2692-2

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS

Collection of Papers from the Round Table:

INDUSTRIAL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP AMIDST GLOBAL TRANSFORMATIONS

16 October 2026

Academic Publishing House „Tsenov“
Svishtov, 2026

Organising committee:
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Head Assist. Prof. Yavor Stanev, PhD
Head Assist. Prof. Ivaylo Kostov, PhD
Asst. Prof. Alexander Lichev, PhD

Editorial committee:
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Prof. Aneta Deneva, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Assoc. Prof. Emil Nikolov, PhD

Reviewing committee:
Prof. Aneta Deneva, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*
Assoc. Prof. Emil Nikolov, PhD – *D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov*

Full paper proceedings book is designed and published as part of the activities under the 90th anniversary of the D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov.

All authors are fully responsible for the views and opinions expressed, as well as for the validity, reliability, and originality of their papers.

© Academic Publishing House „Tsenov“ – Svishtov

ISBN 978-954-23-2692-2

СЪДЪРЖАНИЕ

КАЧЕСТВОТО КАТО КАТЕГОРИЯ **10**
Анета Денева

МАНИПУЛИРАНЕТО НА РАБОТНОТО МЯСТО – ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА СТУДЕНТИТЕ **19**
Венета Христова

СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЕМАЧИ **34**
Любчо Варамезов, Любомир Николов

ТЕОРИИ И МОДЕЛИ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ **42**
Любчо Варамезов, Любомир Николов

УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИЯ ФАКТОР В ГРАЖДАНСКАТА АВИАЦИЯ **49**
Галина Тодорова

ПРЕДПОСТАВКИ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВЕНИ ПРЕДПРИЯТИЯ КАТО ДОСТАВЧИК НА МАЛКИ ТЪРГОВСКИ ФИРМИ **55**
Даниел Павлов, Виолета Янколова-Али

ОТ ЧОВЕКОЦЕНТРИЗЪМ КЪМ КОГНИТИВНА АВТОНОМИЯ – КОНЦЕПТУАЛИЗИРАНЕ НА ИНДУСТРИЯ 6.0 В ЕРАТА НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ **60**
Емил Николов

ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ ИНОВАЦИИ ЧРЕЗ КРЪГОВИ МОДЕЛИ – НОВИ БИЗНЕС ВЪЗМОЖНОСТИ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ **73**
Искра Пантелеева

РОЛЯТА НА ИНТЕЛИГЕНТНИТЕ ЦИФРОВИ ЕКОСИСТЕМИ В ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ **80**
Кремена Маринова-Костова

ТЕХНИЧЕСКИЯТ ПРОГРЕС И ИНОВАЦИИТЕ ВЪВ ФИЛОСОФСКИ КОНТЕКСТ **86**
Пламен Павлов

ДИГИТАЛНИ ИНОВАЦИИ В ОТЧИТАНЕТО НА УСТОЙЧИВОСТТА И УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ **95**
Радосвета Кръстева-Христова

ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ -КРИТИЧЕН ПРЕГЛЕД И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В УСЛОВИЯТА НА ПЪЛНОПРАВНО ЧЛЕНСТВО В ЕВРОЗОНАТА **103**
Сергей Найденов, Добрин Ганчев

ВЛИЯНИЕ НА ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ ВЪРХУ ЕЛЕКТРОННИТЕ ПРОДАЖБИ: ЕВРОПЕЙСКО СРАВНИТЕЛНО ПРОУЧВАНЕ **114**
Симеонка Петрова

СТРУКТУРНИ ПРОМЕНИ НА ВЪГЛЕРОДНИТЕ ЕМИСИИ ПО ИЗТОЧНИЦИ НА ЗАМЪРСЯВАНЕ **123**
Стела Касабова

РАЗВИТИЕ НА ЕЛЕКТРОННАТА ТЪРГОВИЯ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ПРЕРАБОТВАЩАТА ПРОМИШЛЕНОСТ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2016–2025 г. **131**
Зоя Иванова

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ НА ПРОИЗВОДСТВЕНИТЕ ПРОЦЕСИ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ **141**
Ивайло Костов

ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА СЛАБИТЕ МЕСТА В ИНСПЕКТИРАНИЯ ОБЕКТ **149**
Надежда Цветкова

IMPROVEMENTS IN ENTERPRISE OPERATIONS MANAGEMENT RESULTING FROM THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE **156**
Stefan Kalpachev

ОПТИМИЗИРАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА НА МЕЖДУНАРОДНАТА ТЪРГОВИЯ С БИОЛОГИЧНИ РЕСУРСИ **163**
Цветелина Кабакчиева

ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ - ДИНАМИКА И ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ **169**
Явор Станев

РАЗВИТИЕ НА ПАМУКОПРОИЗВОДСТВОТО В БЪЛГАРИЯ **176**
Александър Личев

ОСНОВНИ ПОДХОДИ ЗА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ТРУДОВАТА МОТИВАЦИЯ В КОНТЕКСТА НА МРЕЖОВОТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ОРГАНИЗАЦИЯТА **185**
Анелия Станева

РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИКА – ОБХВАТ И СЪДЪРЖАТЕЛНИ КОМПОНЕНТИ **191**
Деница Гъркова

ОРГАНИЗАЦИОННО УЧЕНЕ И ESG ИНТЕГРАЦИЯ ЧРЕЗ ИГРОВО-БАЗИРАНО ОБУЧЕНИЕ **198**
Десислава Белева-Димитрова

ПРИЕМЪТ НА ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА КОНКУРЕНЦИЯ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И КОНТРОЛНИ МЕХАНИЗМИ **208**
Диана Маринкова

ИНОВАЦИОННО РАЗВИТИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА В УСЛОВИЯ НА ПРЕХОД КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0 ..... **214**
Захари Пенев

ОСОБЕНОСТИ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИКА **222**
Калин Борисов

ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ЗА ИНОВАЦИОННО РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ **230**
Калин Борисов

АНАЛИЗ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА И НА КОЛИЧЕСТВАТА ПУСНАТО НА ПАЗАРА ЕЛЕКТРИЧЕСКО И ЕЛЕКТРОННО ОБОРУДВАНЕ **237**
Калин Карев

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД ПРОЕКТНОТО ФИНАНСИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ **248**
Мария Иванова Павлова-Кондрова, Любка Минчева Илиева

ПАЗАРНО РАЗВИТИЕ НА БИОБАЗИРАНИТЕ ИНДУСТРИИ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ **255**
Преслав Георгиев

УПРАВЛЕНИЕ НА ЗНАНИЕТО В БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИТЕ – ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА **262**
Стела Маринова, Любчо Варамезов

ЗЕЛЕНИ ТЕХНОЛОГИЧНИ ИНОВАЦИИ И СТОЙНОСТ НА ФИРМАТА В КИТАЙСКИЯ ИНДУСТРИАЛЕН СЕКТОР: МОДЕРИРАЩАТА РОЛЯ НА ФИНАНСОВИТЕ ОГРАНИЧЕНИЯ **270**
Синюе Ду

РОЛЯТА НА КОНТРОЛА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В ЗЕМЕДЕЛИЕТО ЧРЕЗ ФИНАНСОВОТО ПОДПОМАГАНЕ ПО ДИРЕКТНИТЕ ПЛАЩАНИЯ В РАМКИТЕ НА ОБЩАТА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА **283**
Снежана Парушева-Ламбева

ПРЕХОД НА БЪЛГАРИЯ КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0 ..... **296**
Тихомир Георгиев

ПЛАНИРАНЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – РЕЗУЛТАТИ ОТ ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ В ОБЛАСТ ВАРНА **303**
Явор Каравелски

ESG ЕФЕКТИВНОСТ И СТОЙНОСТ НА ФИРМАТА ПРИ ПАЗАРНО ПОГРЕШНО ОЦЕНЯВАНЕ: ДАННИ ОТ ИНДУСТРИАЛНИЯ СЕКТОР НА КИТАЙ **310**
Ян Фу

ЕВРОПЕЙСКА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ И ВНЕДРЯВАНЕ НА МАЛКИ МОДУЛНИ РЕАКТОРИ В ЕВРОПА - ПРАВНИ, ПОЛИТИЧЕСКИ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ ЗА БЪЛГАРИЯ **323**
Албена Белянова, Борислав Боев

ФОРМИРАНЕ НА ПЪРВОНАЧАЛНА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА ГРАМОТНОСТ У ПЪРВОКЛАСНИЦИТЕ В КОНТЕКСТА НА РЕАЛНА ПАЗАРНА СРЕДА **334**
Милка Венкова

ВЛИЯНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЪВРЕМЕННИЯ БИЗНЕС **340**
Даяна Пламенова Лучева

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО СРЕДСТВО ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО……...383
Димитрийка Чакова

ВНЕДРЯВАНЕ НА КРЪГОВА ИКОНОМИКА И ЗЕЛЕНИ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВ БИЗНЕС **357**
Милена Христова

ПРИЕМЪТ НА ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА КОНКУРЕНЦИЯ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И КОНТРОЛНИ МЕХАНИЗМИ

Докторант Диана Маринкова[2]

Резюме: *В доклада се акцентира на факторите, които оказват влияние върху избора на чуждестранните студенти при кандидатстването им в български висши училища. Разкриват се основните предизвикателства пред образователните институции, произтичащи от конкуренцията между тях. Очертава се значението на контролните механизми за конкурентоспособността на българското висше образование.*

Ключови думи*: чуждестранни студенти; обучение; контролни механизми*

JEL: M41; I21

ADMISSION OF FOREIGN STUDENTS IN THE CONTEXT OF GLOBAL COMPETITION: CHALLENGES AND CONTROL MECHANISMS

Diana Marinkova, PhD student

Abstract: *The report focuses on the factors that influence the choice of foreign students when applying to Bulgarian higher education institutions. It reveals the main challenges facing educational institutions arising from the competition between them. It outlines the importance of control mechanisms for the competitiveness of Bulgarian higher education.*

Key words*: foreign students; education; control mechanisms*

JEL: M41; I21

1. Въведение

В условията на динамична международна конкуренция, включваща промени във всички области на обществения живот, висшите училища в Република България са изправени пред необходимостта да се съревновават не само помежду си, на територията на нашата държава, но и с образователните институции от чужди държави. Университетите се конкурират не само за привличане на българските студенти, но и за студенти от други държави. Международната студентска мобилност се откроява като все по-

[2] diana_marinkova@abv.bg; Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов; ORCID 0009-0009-7409-5202

съществен елемент от развитието на висшите училища, допринасящ както за тяхната академична и обществена разпознаваемост, така и за икономическата им стабилност. Българските висши училища разполагат с редица предимства, спомагащи за развитие на международната им образователна разпознаваемост, включващи високо качество на предлаганото образование, квалифицирани преподаватели, достъпни такси за обучение, възможност за провеждане на обучение на чужди езици. Наред с предимствата съществуват и редица предизвикателства, които са свързани с необходимостта от поддържане на високо качество на образователния процес, регулярно обновяване на учебните програми и материалната база, инвестиране в участия на международни образователни събития и удовлетворяване на очакванията на студентите. За да бъдат очертани предизвикателствата пред образователните институции и възможни контролни механизми за справяне с тях е необходимо да бъдат разгледани факторите, които оказват влияние върху избора на бъдещите студенти при кандидатстване за обучение съобразно предимствата на българските висши училища.

2. Фактори, определящи избора на чуждестранните студенти

Решението за избор на висше училище има определящо значение за бъдещото развитие на всеки кандидат, поради което следва да се вземе под внимание съвкупното въздействащите разнородни фактори. Възможните фактори, които биват разглеждани са академичните изисквания, икономическите възможности, социалните и индивидуалните потребности, като за част от кандидатите определящо значение може да има и географското разположение на образователните институции.

Академичните изисквания на кандидатите могат да бъдат насочени както към качеството на обучение, осигурявано от висшето училище, включващо предлаганите образователни програми и възможностите за провеждане на обучението на чужд език, така и към авторитета на образователната институция. Традиционно, кандидатите проявяват интерес към съдържанието и актуалността на учебните програми, възможностите за практическо обучение и професионална реализация и имиджа на образователната институция. С все по-застъпеното присъствие на международните рейтинги, включването на висшите училища в класациите, партньорството с други университети (включително и с чуждестранни), участието в международни проекти, високите акредитационни оценки и данни за реализация на завършилите могат да спомогнат за популяризиране на образователните институции и да повишат доверието в тях. Широкото портфолио от специалности и възможностите за обучение на чужд език са важни предпоставки за привличане на чуждестранни кандидат-студенти. Съответствието между предлаганите специалности и потребностите на пазара на труда на международно равнище е основна предпоставка при определянето на избора.

Икономическите възможности, включващи разходите за обучение неминуемо оказват голямо влияние върху избора на бъдещите студенти. Според проучване от 2023 г., насочено към факторите влияещи върху решението на студентите – първа година, при избора на колеж, трима от всеки пет първокурсника са имали финансови притеснения свързани с възможностите им за финансиране на обучението (Austin Freeman, Nguyen Nguyen, Kara Seidel, 2024, p. 6). Таксите за обучение, възможностите за стипендии, разходите за настаняване, стандарта на живот и комуналните разходи, неминуемо са част от общата оценка, при избор на образователна дестинация. Сравнително достъпните такси за обучение и разходи в България, в съпоставка със същите в другите европейски страни, заедно с високото качество на предлаганите образователни услуги са част от преимуществата на българските висши училища.

В съвременния дигитализиран свят възможностите за обезпечаване на *социалните и индивидуални потребности* биха се откроили като елемент, оказващ влияние върху избора на студентите. Възможностите за студентска мобилност, участие в международни проекти и перспективите за придобиване на практически опит могат да бъдат основополагащи при осъществяването на избор.

Географското разположение на образователните институции, наличието на добре уредена транспортна мрежа и свързаност, наличието на мобилно покритие и достъп до интернет, включително с осигурена възможност за безплатно ползване са фактори, които дори със сравнително по-малко значение, може да окаже влияние при избора на обучаемите. Бързата комуникация и наличието на допълнителна подкрепа създават положителна среда за развитие на социалните и професионални контакти за обучаемите.

3. Предизвикателства пред висшите училища

Всеки един от факторите, които влияят върху избора на кандидатите за висше училище, представлява и предизвикателство за университетите, което е необходимо да се преодолее, за да бъде предпочетена дадена образователна институция. Освен тях обаче, могат да бъдат очертани и предизвикателства, произтичащи от *конкуренцията между висшите училища и от социалното включване на студентите.*

В условията на международна конкуренция, българските висши училища са изправени пред предизвикателството да се съревновават не само помежду си на национално ниво за ограничен брой кандидати, които са випускници в съответната година на кандидатстване, но и с университети от други европейски държави и страни извън Европейския съюз. Това налага преосмисляне на традиционните подходи към привличането на кандидатите и към предлагането на административни услуги за студентите.

За постигане на целта по привличане на чуждестранни студенти в условията на глобална конкуренция, българските висши училища се конкурират с образователни институции от други държави, които предлагат сходни специалности. Това създава необходимостта от разработването на стратегии, които да представят информация за висшето училище не само като институция, предлагаща обучение по конкретна специалност, но и да бъдат представени конкретните предимства и потенциал за бъдещо развитие пред кандидатите, избрали съответния университет.

Последното е свързано и с потребността от подобряване на комуникационните канали. На национално ниво кандидатите могат да получат информация от лични препоръки и студентски форуми, докато на международно ниво е необходимо университетите да възприемат по-гъвкави и съвременни подходи. В нашето съвремие кандидатите получават голяма част от информацията от социалните мрежи и интернет базирани източници като специализирани сайтове на образователни институции и частни организации подпомагащи избора на кандидатстващите, поради което участието единствено на традиционно организираните международни изложения не е достатъчно за достигане на максимално широк кръг потенциални кандидати. Поради тези причини, качеството на дигиталното присъствие на висшето училище и неговото добро представяне може да има голямо влияние върху кандидатите.

Освен привличането на студенти, като предизвикателство може да се очертаят и механизмите за задържане на студентите, чрез отговаряне на техните очаквания, чрез създаване на образователна среда, покриваща международните стандарти и възможности за социално включване на чуждестранните студенти. Организирането на събития за приобщаване и изграждане на социална среда за международните студенти са от ключово значение за задържането на студентите, което спомага и за утвърждаването на образователната институция.

4. Контролни механизми

Съществено значение за повишаване качеството на предлаганото образование и утвърждаване престижа на образователната институция имат прилаганите контролни механизми. Те включват както законово регламентираните процедури за оценяване и акредитация на висшите училища (Закон за висшето образование, Обн. ДВ. бр. 112 от 27 декември 1995 г., изм. ДВ. бр. 69 от 31 Юли 2026 г.), така и вътрешен контрол, осъществяван от самите висши училища.

Между контролните механизми и конкурентоспособността на висшите училища може да бъде идентифицирана пряка връзка, предвид обстоятелството, че висши училища, които разполагат с работеща система за управление на качеството, биха могли в оперативен порядък да установят несъответствия между предлаганата образователна услуга и очакванията

на студентите и кандидатите за обучение. В този смисъл, контролът следва да бъде разглеждан не като механизъм за ограничение, а като управленски инструмент, който създава условия за повишаване на доверието към институцията и спомага (QS World University Rankings, 2027) за подобряване на качеството на предлаганата образователна услуга.

Вътрешният контрол се основава на разработени от висшите училища системи за управление и оценка на качеството, включително чрез регулярното актуализиране на учебните програми, обратната връзка от студентите и предприемането на своевременни действия при необходимост. Успешната система за вътрешен контрол следва да включва контролната среда, управление на риска, контролни дейности, информация и комуникация както и мониторинг (Закон за финансовото управление и контрол в публичния сектор, изм. и доп. ДВ. бр. 13 от 12 Февруари 2019 г.). Необходимо е контролният процес да бъде регулярен, като включва ясно дефинирани критерии за качество, измерими показатели, периодично събиране на информация и анализ на резултатите, идентифициране на проблемите и разработване на механизми за коригиране на слабостите. За постигане на поставените цели, постигнатите резултати следва да бъдат периодично проследявани.

Множество рейтингови системи, включително българската Рейтингова система на висшите училища, включват индикатори изследващи качеството на учебния процес; учебната среда; социално-битови и административни услуги; престиж (Консорциум „ИОО-С“;Министерството на образованието и науката, 2025 г.). Системното събиране и анализиране на информация от това естество предоставя възможност на висшите училища да идентифицират своята позиция на картата на висшето образование, да анализират своите силни и слаби страни и да разработят механизми за подобряване на резултатите. Системните усилия насочени към усъвършенстване на контролните механизми спомагат за утвърждаване на образователните институции и превръщането им в предпочитан избор за придобиване на образование от кандидатите на национално и международно ниво.

5. Заключение

В условията на глобална конкуренция, привличането на чуждестранни студенти е основно предизвикателство пред висшите училища. Налице е необходимост както от осигуряване на високо качество на образованието, добра материална база и актуални учебни програми, така и от присъствие на международната сцена за осигуряване на разпознаваемост и утвърждаване на образователните институции. Чуждестранните студенти вземат информирано решение за формиране на своя избор въз основа на множество фактори, сред които качеството на предлаганото обучение и актуалността на учебното съдържание, репутацията на висшето училище, възможностите за обучение на чужд език и бъдеща реализация.

Контролните механизми са основен инструмент за управление на тези процеси, чрез който може да се проследи и подобри качеството на предлаганата образователна услуга за успешен прием на чуждестранни студенти, в условията на глобална конкуренция.

Използвани източници

Закон за висшето образование. (Обн. ДВ. бр. 112 от 27 декември 1995 г., изм. ДВ. бр. 69 от 31 Юли 2026 г.). Република България.

Закон за финансовото управление и контрол в публичния сектор. (Обн. ДВ. бр.21 от 10 Март 2006 г., изм. и доп. ДВ. бр. 13 от 12 Февруари 2019 г.). Република България.

Консорциум „ИОО-С“;Министерството на образованието и науката. (2025 г.). *Рейтингова стема на висшите училища*. Извлечено от Рейтингова стема на висшите училища: https://rsvu.mon.bg/#/

Austin Freeman, Nguyen Nguyen, Kara Seidel. (2024). *FACTORS AFFECTING FIRST-YEAR STUDENTS' COLLEGE CHOICES: Insights from the 2023 CIRP Freshman Survey.* Washington, DC 20036: American Council on Education.

QS World University Rankings (2027). Retrieved from https://www.topuniversities.com/world-university-rankings